

Mit értünk feudalizmus alatt, és miért a föld lett a hatalom alapja a középkorban?

Szabad visszaidézés – rendszer és ok

Fordítsd meg! >

Sorold fel a feudális "három rend" tagjait, kötelezettségeiket és kiváltságukat!

Szabad visszaidézés – struktúra rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Párosítsd az uradalom részeit a leírásukkal!

- (A) Majorság (allodium)
- (B) Jobbágytelek
- (C) Vár/kúria
- (D) Közös területek

Irányított visszaidézés – kategorizálás

Fordítsd meg! >

Egy diák azt mondja: „A jobbágy a saját telkének tulajdonosa volt.” Mi a hibás ebben?

Hibajavítás – tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

- > Papság (oratores): imádkoznak, tizedet kapnak, hűbérúrként birtokukon gazdálkodnak
- > Nemesség (bellatores): katonai védelmet nyújtanak, öröklik vagy érdemlik birtokukat, jogi értelemben szabadok
- > Jobbágyság (laboratores): élelmet termelnek, személyükben nem szabadok, úriszék ítélkezik felettük
- > Jobbágy adói: robot + terményjáradék (földesúr) + tized (egyház) + adó (király)

TIPIKUS HIBA:

Sokan csak „paraszt” szóval jelölik – az uradalom fogalmi keretét kevesen bontják ki részletesen.

- > Feudalizmus: a középkor társadalmi-gazdasági rendszere; feudum = örökletes föld
- > Róma bukásával (476) a pénzgazdaság összeomlott → a termőföld lett az egyetlen stabil értékmérő
- > Aki földet ad, az védelmet, hűséget és katonát kap cserébe – ez az egész középkori rend alapja

- > A jobbágy NEM tulajdonos – a telket csak használja (mint egy bérlet)
- > A jog öröklődik, de a föld a földesúrhoz tartozik
- > A földesúr bármikor érvényesíthette az úriszék jogát – a jobbágy személyében sem szabad

- > A – Majorság: a földesúr saját kezelésű földje; jobbágyok robotban művelik, a termény az úré
- > B – Jobbágytelek: a jobbágy használatába adott föld; öröklődő jog, de nem tulajdon
- > C – Vár/kúria: a földesúr székhelye és védelmi centrum; vész esetén a jobbágyok is idemenekülnek
- > D – Közös területek: erdők, legelők, halastavak; közös használat, de a földesúr engedélyével

Sorold fel időrendben a feudalizmus és az uradalom szempontjából fontos évszámokat és eseményeket!

Kronológia - szabad visszaidézés

Fordítsd meg! >

Hogyan jöttek létre a középkori városok? Rajzold fel a fejlődési láncot!

Szabad visszaidézés - folyamat rekonstruálása

Fordítsd meg! >

Sorold fel legalább 5 városi kiváltságot és magyarázd el, miért volt fontos mindegyik!

Szabad visszaidézés - dokumentumtartalom

Fordítsd meg! >

*Egészítsd ki!
A céhen belül a teljes jogú iparos a _____, aki _____ alkotott és tanulmányutat tett. Előtte _____ volt, aki 5-7 évig tanult ingyen a mesternél. A céh _____, _____ és _____ szabályozta.*

Írányított visszaidézés - hiányos szöveg

Fordítsd meg! >

- > Mezőgazd. fellendülés (11. sz.): nehézke + vízimalom → felesleg + népes-ség
- > → Bevándorlás városba → kommuna (kereskedők szövetsége) alakul
- > → Kiváltságlevél: önkormányzat, saját bíró, adózási kedvezmény, vásártartás
- > → Szabad város: feudális rendszertől független jogi sziget ("a városi levegő szabaddá tesz")

- > 476 - Nyugatrómai Birodalom bukása → pénzgazdaság összeomlik, feudalizmus kezdete
- > 476-1492 - A középkor; a feudális rend uralma Európában
- > 11. sz. - Mezőgazdasági forradalom (nehézke, vízimalom) → felesleg → városok éledése

- > céhmester - remekművet alkotott és tanulmányutat tett
- > Előtte legény/inas volt, aki 5-7 évig tanult ingyen a mesternél
- > A céh a termelést, az árakat és a minőséget szabályozta (monopolisztikus szervezet)

- > Önkormányzat: saját bíró/polgármester - nincs feudális bíró a polgár felett
- > Adózás: évente egyszer, egy összegben, csak a királynak - kiszámíthatóbb, olcsóbb
- > Falépítés: fizikai és jelképes elkülönülés a feudális rendtől
- > Vásártartás: heti piac + évszakos vásár - gazdasági vonzerő és bevétel
- > Árumegállítás: átmenő kereskedők kötelesek itt árusítani - kereskedelmi csomópont
- > Egyházvezető választása: saját plébánost választanak - függetlenség a püspöktől

Párosítsd a kereskedelmi útvonalat a jellemzőivel!
(A) Levantei (B) Hanza (C) Szárazföldi (champagne-i) (D) Közvetítő (Veleence)

Irányított visszaidézés - kategorizálás

Fordítsd meg! >

Egy diák azt állítja: „A céhrendszer azért volt jó, mert gyors technikai fejlődést hozott.” Mi a pontatlanság?

Hibajavítás - tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

Melyik város volt a reneszánsz finanszírozásának fő bázisa, és melyik bankárdinasztia révén?
(A) Veleence - Dózse-dinasztia
(B) Firenze - Mediciek
(C) Genova - Grimaldi-família
(D) Kassa - Thurzók

Felismerés - egyszerű azonosítás

Fordítsd meg! >

Sorold fel a magyar szabad királyi városokat, amelyeket a tananyag megemlít, és egy-egy jellemzőjüket!

Kronológia/topográfia - szabad visszaidézés

Fordítsd meg! >

- > A cég MINŐSÉGI ipart teremtett, de a monopólium egyúttal gátolta az innovációt
- > A termelés mennyiségét és az árakat is szabályozták → lassú változás, verseny hiánya
- > A cégrendszer egyszerre védett (minőség, árak) és korlátozott (belépési akadályok, monopolizmus)

- > A - Levantei: Földközi-tenger keleti medencéje; Velence, Genova, Pisa; fűszerek, luxus
- > B - Hanza: Balti- és Északi-tenger; Hamburg, Lübeck, Amsterdam; nyersanyag ↔ ipar
- > C - Szárazföldi: Champagne (Franciaország) mint csomópont - Levante és Hanza összekötője
- > D - Közvetítő: Velence keleti árukat ad át Nyugat-Európának haszonra

- > Sopron: szabad királyi város, árumegeállítási joga
- > Kassa: szabad királyi város, Szt. Erzsébet-székesegyház (gótika)
- > Nagyszében: szász kereskedelmi centrum, Dél-Erdély

- > Helyes: (B) - Firenze, a Mediciek bankárdinasztiája finanszírozta a reneszánszt
- > Velence a levantei kereskedelem főszereplője volt, de nem a reneszánsz fő mecénása

Sorold fel az egyházi hierarchia szintjeit (pápától a plébánosig) és mindegyik fő feladatát!

Szabad visszaidézés – struktúra rekonstrukció

Fordítsd meg! >

Miért követték egymást a szerzetesi reformhullámok? Mutasd be a Bencésektől a Kolduló rendekig!

Szabad visszaidézés – folyamat és ok

Fordítsd meg! >

*Párosítsd a szerzetesrendet az alapítójával és egy jellemzőjével!
(A) Bencések (B) Ciszterciék (C) Ferencesek (D) Domonkosok (E) Pálosok*

Irányított visszaidézés – kategorizálás

Fordítsd meg! >

„A pápa mindig is a legfőbb politikai hatalom volt Európában.” Mi helytelen ebben az állításban?

Hibajavítás – árnyalt értékelés

Fordítsd meg! >

- > Minden hullámot az "elkényelmesedés" vált ki → visszatérés az egyszerűséghez
- > Bencések (529): Ora et labora; kódexmásolás, mezőgazd. innováció; végül meggazdagodnak
- > Ciszterciek (12. sz.): bencés reform; sivár vidékek termővé tétele; szintén meggazdagodnak
- > Kolduló rendek (13. sz.): abszolút szegénység; a városokba mennek, ahol az emberek vannak
- > Ferencesek: Assisi Szt. Ferenc; prédikáció és szegénység; Domonkosok: inkvizíció irányítói

TIPIKUS HIBA:

Sokan azt hiszik, a reformok csak "lelki megújulások" - valójában gazdasági és városi okai is vannak.

- > Pápa: Róma püspöke, Krisztus helytartója; 756-tól önálló Pápai Állam
- > Érsek: egyháztartomány főpapja; Mo.-on esztergomi (1.) és kalocsai (2.) érsek
- > Püspök: egyházmegye élén; hűbérúr is - saját birtok, katona, közigazgatás; mellette káptalan
- > Plébános: egyházközség közvetlen lelkigondozója; ő szedi be a tizedet

- > A pápai hatalom VÁLTOZÓ volt - csúcán III. Ince (13. sz. eleje), előtte VII. Gergely (11. sz.) hirdette elsőbbségét
- > A pápa politikai hatalma csak 756-tól (Pápai Állam) vált tartóssá
- > A világi és egyházi hatalom folyamatosan küzdött egymással (pl. investitúraharc)
- > A pápa nem volt mindig és minden területen "legfőbb" - a hatalom koronként változott

- > A - Bencések: Szt. Benedek (529); Ora et labora; Pannonhalma 996
- > B - Ciszterciek: 12. sz. (bencés reform); sivár vidékek termővé tétele; Bélapátfalva
- > C - Ferencesek: Assisi Szt. Ferenc (13. sz.); abszolút szegénység, városokban prédikálnak
- > D - Domonkosok: Szt. Domonkos (13. sz.); prédikáció + inkvizíció; Szt. Margit - Margit-sziget
- > E - Pálosok: Boldog Özséb (~1250); remetés elvonulás; egyetlen magyar alapítású rend

Melyik az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend?

- (A) Bencések
- (B) Premontreiek
- (C) Pálosok
- (D) Ciszterciek

Felismerés - egyszerű azonosítás

Fordítsd meg! >

Sorold fel időrendben a szerzetesrendek alapítását és a pápai hatalom kulcsdátumait!

Kronológia - szabad visszaidézés

Fordítsd meg! >

Hasonlítsd össze a román, gótikus és reneszánsz stílust falak, ablakok, ívek és szemlélet szempontjából!

Szabad visszaidézés - összehasonlító elemzés

Fordítsd meg! >

Sorold fel legalább 4 középkori magyar épületet, stílusukat és helyszínüket!

Szabad visszaidézés - topográfia

Fordítsd meg! >

- > 529 - Bencés rend alapítása (Szt. Benedek)
- > 756 - Pápai Állam létrejötte (a pápa politikai függetlenségének alapja)
- > 996 - Pannonhalma: első bencés apátság Magyarországon
- > 11. sz. - VII. Gergely: pápaság elsőbbségének meghirdetése
- > 12. sz. - Ciszterci rend; Premontreiek
- > 13. sz. - III. Ince (hatalmi csúcs); Ferences és Domonkos rend (kolduló rendek)
- > ~1250 - Pálos rend (Boldog Özséb)

- > Helyes: (C) - Pálosok; alapítója Boldog Özséb (~1250); remetés elvonulás elvén alapul; ma is működő rend

- > Jáki templom (Vas megye) - román; Mo. legjobb állapotú román épülete
- > Lébényi apátsági tpl. (Gy-M-S megye) - román; bencés alapítás, 13. sz.
- > Bélapátfalvi apátság (Heves megye) - román; ciszterci; ma is látogatható
- > Kassai Szt. Erzsébet-székesegyház - gótikus; legjelentősebb gótikus épület a mo.-i területen
- > Bakócz-kápolna (Esztergom) - reneszánsz; tiszta olasz reneszánsz Mo.-on
- > Visegrádi Herkules-kút - reneszánsz; Mátyás palotájának díszjele

- > Román (11-12. sz.): vastag tömör falak, kis ablakok, félkör ívek; Isten-félelem, lezárttság
- > Gótikus (13-15. sz.): vékony áttört falak (támpillérek!), nagy színes ólomüveg, csúcsív; égbe törő hit + városok gazdagsága
- > Reneszánsz (14-16. sz.): arányos szimmetrikus falak, szabályos ablakok, félkör ívek (antik); humanizmus, emberközpontúság

TIPIKUS HIBA:

Sokan a román és gótikus stílust összekeverik - a kulcs: támpillér teszi lehetővé a vékony falat és nagy ablakot.

Mi a támpillér, és miért forradalmasította a gótikus építészetet?

Irányított visszaidézés - fogalom + hatás

Fordítsd meg! >

Párosítsd a személyt az alkotásával!
(A) Leonardo da Vinci
(B) Michelangelo
(C) Botticelli
(D) Gutenberg

Irányított visszaidézés - kategorizálás

Fordítsd meg! >

Egy diák azt mondja: „A reneszánsz stílus az egyház hatalmának csúcsát jelképezi.” Mi helytelen ebben?

Hibajavítás - tévképzet javítása

Fordítsd meg! >

Melyik épület Brunelleschi kupolájáról famous és a reneszánsz mérnöki csodájának tekintik?
(A) Notre-Dame, Párizs
(B) Kölni dóm
(C) Firenzei dóm
(D) Szt. Péter-bazilika, Róma

Felismerés - épület azonosítása

Fordítsd meg! >

- > A - Leonardo da Vinci: Utolsó vacsora (Milánó); polihisztor - festészet, szobrászat, technika
- > B - Michelangelo: Sixtus-kápolna mennyezete; Dávid szobor; Szt. Péter-bazilika kupolája
- > C - Botticelli: Vénusz születése; a Mediciek udvarában alkotott Firenzében
- > D - Gutenberg: ~1450, könyvnyomtatás - a reneszánsz eszméinek terjesztője

- > Támpillér: a faltól távolabb elhelyezett külső ívtámasz, amely kívülről veszi át a boltozat nyomóerejét
- > Hatása: a teherhordó feladatot leveszi a falról → a fal vékonyítható és átlukasztható
- > Eredmény: hatalmas, színes ólomüveg ablakok - a gótikus katedrálisok fénytel teli belső terei

- > Helyes: (C) - Firenzei dóm; Brunelleschi kupolája a reneszánsz mérnöki bravúrjának szimbóluma
- > A Szt. Péter-bazilika kupoláját Michelangelo tervezte - ne keverd össze!

- > A reneszánsz épp az **EMBERKÖZPONTÚSÁGOT** (humanizmus) hirdeti - nem az egyházi hatalomét
- > Anyagi alapja a Mediciek kereskedői/banktőkéje, nem egyházi megrendelés
- > A reneszánsz a középkor **LEZÁRÁSA** és az újkor nyitánya - az antik (pogány) mintákhoz visszatérés
- > A román stílus kapcsolható inkább az egyházi hatalomhoz (Isten-félelem, zártság)

Miért torkollott a reneszánszba a középkori kereskedelem fejlődése? Rajzold fel az összefüggési láncot!

Szabad visszaidézés - szintézis

Fordítsd meg! >

Töltsd ki! Ha... → ...akkor... → Mert...
„Róma megbukik (476) → [?] → [?]”
„Városok gazdagodnak → [?] → [?]”
„Reneszánsz + Gutenberg → [?] → [?]”

Irányított visszaidézés - oksági lánc

Fordítsd meg! >

Hogyan kapcsolódik egymáshoz a feudalizmus, az egyház és a városok fejlődése? Adj legalább 3 konkrét kapcsolódási pontot!

Irányított visszaidézés - rendszerösszefüggés

Fordítsd meg! >

Egy diák azt írja: „A középkor sötét kor volt, mert semmi összefüggés nem volt a különböző társadalmi jelenségek között.” Mi a helyes értékelés?

Hibajavítás - historiográfiai kritika

Fordítsd meg! >

- > Róma megbukik → eltűnik a pénzgazdaság, feudalizmus jön létre → kereskedelem és városok fenntarthatatlanok
- > Városok gazdagodnak → kolduló rendek jelennek meg → a prédikátor oda megy, ahol emberek vannak
- > Reneszánsz + Gutenberg → a középkor véget ér → humanizmus + nyomtatás = tudás demokratizálódása

- > Mezőgazd. forradalom (11. sz.) → felesleg → városok és kereskedelem éledése
- > → Polgárság és patríciusok gazdagodása → Mediciek bankárdinasztiája (Firenze)
- > → Mediciek mecénásként finanszírozzák a művészetet → reneszánsz születik
- > → Gutenberg nyomtatása (~1450) terjeszti az eszméket → középkor vége (1492)

- > A középkor NEM "sötét kor" - egyetlen koherens, összefüggő rendszer
- > Minden elem kapcsolódik: feudalizmus ↔ egyház ↔ városok ↔ kereskedelem ↔ reneszánsz
- > A változások láncolatot váltanak ki (pl. mezőgazd. fejlődés → városok → kolduló rendek → reneszánsz)
- > A "sötét kor" fogalma maga is reneszánsz kori propaganda - az antikvitás dicsőítésére találták ki

- > 1. Az egyház beépül a feudális rendszerbe: a papság tizedet szed és birtoka van - hűbérúrként működik
- > 2. A városok épp a feudális rendszerből törnek ki kiváltságlevelekkel (önkorm., saját bíró)
- > 3. A kolduló rendek a városiasodás miatt jelennek meg: ahol piac van, oda kell a prédikátor
- > 4. A Mediciek kereskedői tőkéje finanszírozza a reneszánszt - a város gazdasága mozgatja a kultúrát

Sorold fel a középkor szempontjából legfontosabb évszámokat időrendben, eseményükkel együtt!

Kronológia - teljes áttekintés

Fordítsd meg! >

Melyik fogalomhoz tartozik a következő definíció? „Ingyenes, kötelező munkajáradék a majorságon, amelyet a jobbágy a földesúrnak teljesít.”

- (A) Tized
- (B) Robot
- (C) Úriszék
- (D) Kiváltság

Felismerés - fogalomdefiníció

Fordítsd meg! >

Magyarázd el a következő fogalmakat: tized, úriszék, kiváltság, kommuna, árumegállítás!

Szabad visszaidézés - fogalomtár

Fordítsd meg! >

Ki kicsoda? Párosítsd a személyt a leírással!

- (A) VII. Gergely
- (B) III. Ince
- (C) Assisi Szt. Ferenc
- (D) Boldog Özséb
- (E) Gutenberg

Írányított visszaidézés - személyek azonosítása

Fordítsd meg! >

- > Helyes: (B) – Robot: ingyenes kötelező munkajáradék a majorságon
- > Tized: a termés 1/10-e az egyháznak (nem a földesúrnak)
- > Úriszék: a földesúr bírói joghatósága saját jobbágyságai felett

- > 476 – Nyugatrómai Birodalom bukása; feudalizmus kezdete
- > 529 – Bencés rend alapítása (Szt. Benedek)
- > 756 – Pápai Állam létrejötte
- > 996 – Pannonhalma; első bencés apátság Mo.-on
- > 11. sz. – Városfejlődés; VII. Gergely pápa; mezőgazd. forradalom
- > 12. sz. – Ciszterci rend; Premontreiek; gótika kezdete
- > 13. sz. – III. Ince (hatalmi csúcs); kolduló rendek; gótika virágkora
- > ~1250 – Pálos rend (Boldog Özséb)
- > ~1450 – Gutenberg: könyvnyomtatás
- > 1492 – A középkor konvencionális vége

- > A – VII. Gergely pápa (11. sz.): a pápaság elsőbbségének nyílt meghirdetése
- > B – III. Ince pápa (13. sz. eleje): a pápai hatalom csúcspontja
- > C – Assisi Szt. Ferenc (13. sz.): ferences rend alapítója; abszolút szegénység elve
- > D – Boldog Özséb (~1250): pálos rend alapítója; egyetlen magyar szerzetesrend
- > E – Gutenberg (~1450): könyvnyomtatás feltalálója; reneszánsz eszméinek terjesztője

- > Tized: a termés 1/10-e az egyháznak; kötelező adó (ha 10 zsák búzád, 1 zsák az egyházé)
- > Úriszék: a földesúr bírói joghatósága saját jobbágyságai felett
- > Kiváltság: oklevéllel biztosított különleges jog; a városok autonómiájának alapja
- > Kommuna: kereskedők szövetsége a városban; az önkormányzat előzménye
- > Árumegállítás: az átmenő kereskedők kötelesek itt árusítani – a város csomóponttá válik

Melyik fogalom illik a leíráshoz? „A jobbágy és a földesúr közötti jogi kapcsolat: a jobbágy földet kap, cserébe adót és robotot fizet.”

- (A) Feudum
- (B) Allodium
- (C) Úrbéri viszony
- (D) Kommuna

Felismerés - fogalomjelölés

Fordítsd meg! >

Egy diák azt mondja: „A Hanza-szövetség fűszerkereskedeleme volt híres.” Mi a tévedés?

Hibajavítás - topográfiai tévképzet

Fordítsd meg! >

Melyik stílus mikor virágzott? Add meg a három építészeti korszak időhatárait és egy-egy európai példaépületet!

Kronológia + topográfia

Fordítsd meg! >

Miért mondható, hogy a kolduló rendek megjelenése összefügg a városok fejlődésével? Fejtsd ki részletesen!

Szabad visszaidézés - ok-okozati szintézis

Fordítsd meg! >

- > A LEVANTEI kereskedelem fő árucikke volt a fűszer és a luxustermék (Velence, Genova)
- > A Hanza a Balti- és Északi-tengeren működött: nyersanyag ↔ iparcikk csere volt a profilja
- > Hamburg, Lübeck, Amszterdam – ezek a Hanza fővárosai, nem mediterrán kikötők

- > Helyes: (C) – Úrbéri viszony: jobbágy-földesúr jogi kapcsolata (föld ↔ adó + robot csere)
- > Feudum: örökletes föld általában; allodium: a földesúr saját kezelésű majorságföldje

- > A 11. sz.-i mezőgazd. forradalom → felesleg → bevándorlás a városokba → tömeges városi népesség
- > A bencések és ciszterciek vidéken éltek – a tömegek városban vannak, oda kell a prédikátor
- > Kolduló rendek (ferencesek, domonkosok) a városokban prédikálnak; abszolút szegénység = glaubwürdig
- > A domonkosok az inkvizíció keresztül is a városi eretnekmozgalmakat fékezik

- > Román: 11–12. sz.; Speyeri dóm (Rajna-vidék) – egyik legnagyobb román dóm Európában
- > Gótikus: 13–15. sz.; Notre-Dame (Párizs) – a gótika szimbóluma; Kölni dóm – évszázadokig épült
- > Reneszánsz: 14–16. sz.; Firenzei dóm (Brunelleschi kupolája); Szt. Péter-bazilika (Michelangelo)

Hogyan kapcsolódik egymáshoz a három építészeti stílus és a középkor társadalmi-gazdasági fejlődése?

Szabad visszaidézés – szintézis

Fordítsd meg! >

Forgatókönyv: 1220-ban egy fiatal városlakó Firenzébe érkezik. Milyen társadalmi rétegekbe kerülhet, és mi határozza meg, hogy melyikbe?

Irányított visszaidézés – alkalmazás

Fordítsd meg! >

- > Patrícus: ha gazdag kereskedőcsaládból jön → városi tanács tagja, bankár-dinasztia
- > Céhmaster: ha iparos szakmát tanul → 5-7 évig inas, majd legény, végül remekmű után mester
- > Legény/inas: ha egyszerű sorsból indul → évekig tanul ingyen, vándorol, esetleg soha nem lesz mester
- > A céh monopóliuma miatt a belépés nehéz - a szegény városlakó hosszú ideig kiszolgáltatott

- > Román = feudális zártság, Isten-félelem; a földbirtokos egyház és nemesség világa
- > Gótika = városok gazdagsága + égbe törő hit; a város fizeti a székesegyházat (céhek, polgárok)
- > Reneszánsz = Medici-pénz + humanizmus; a kereskedelem tőkéje lehetővé teszi a mecénásságot
- > Összefoglaló: gazdasági fejlődés → új esztétika → az ember kerül a középpontba (újkor)